

De Europese integratie:

Erop of eronder

◆ Anne Van Lancker

Op 29 maart ging in Turijn de Intergouvernementele Conferentie over de herziening van het Verdrag van de Europese Unie van start. Tijdens deze Conferentie, die ruim één jaar zal duren, onderhandelen de regeringen van de vijftien lidstaten over de toekomst van de structuren van de Europese Unie.

Het wordt geen louter institutionele discussie over instellingen en procedures. Twee inhoudelijke beleidsdiscussies zullen erg doorwegen op de Intergouvernementele Conferentie (IGC). De eerste discussie betreft de rol van de Unie in de economie en over het sociaal beleid in het licht van de toenemende internationale concurrentie, over de Europese strijd voor werkgelegenheid. De tweede discussie zal gaan over het gemeenschappelijk veiligheids- en buitenlands beleid van de Unie, dat de voorbije jaren erg schrijnende zwakte heeft vertoond.

Deze onderhandelingen komen op een cruciaal moment. In de jaren na de IGC moet de Europese Unie immers enkele belangrijke knopen doorhakken.

Begin 1998 beslist de Europese Raad welke landen vanaf 1 januari 1999 deel zullen uitmaken van de muntunie. Dan wordt bepaald welke landen beantwoorden aan de criteria zoals die in het Verdrag van Maastricht worden omschreven. Het Verdrag laat ter zake enige speelruimte toe, zodat dit in de eerste plaats een politieke

beslissing zal worden. Toch is nu al maanden duidelijk dat de bezuinigingsinspanningen die de lidstaten leveren om aan de convergentiecriteria te voldoen een zware domper zetten op het enthousiasme voor het Europese project. Indien het Verenigd Koninkrijk en Denemarken aan de criteria zouden voldoen, moeten zij bovendien een eventuele toetreding voorleggen aan hun Parlement of via een referendum aan de bevolking.

In 1998 loopt ook het Verdrag van Brussel over de West-Europese Unie op zijn einde. Dan moet duidelijk zijn of en hoe de WEU in de Europese Unie geïntegreerd wordt. Denemarken, Zweden, Finland en Oostenrijk zijn geen lid van de WEU en staan erg op hun neutraliteit. Een eenvoudige integratie van de WEU in het Verdrag zal dan ook een moeilijke zaak worden.

Tenslotte moet de Europese Raad tegen 1999 eveneens een beslissing nemen over de financiering van de Europese Unie. De huidige financiële perspectieven die in 1992 moeizaam onderhandeld werden, lopen immers af in 1999. Tegen die tijd moet opnieuw gediscussieerd

worden over de financiering van de Europese Unie. Op hetzelfde ogenblik moet het Europees structuurbeleid opnieuw onder de loupe genomen worden. Deze discussie staat niet los van de werking van de Economische en Monetaire Unie noch van de voorgenomen uitbreiding van de Unie.

Zes maanden na het afronden van de IGC moeten de toetredingsbesprekingen met Cyprus en Malta beginnen. Bovendien kregen in juni 1993, tijdens de Europese Raad van Kopenhagen, tien Centraal- en Oost-Europese landen uitzicht op lidmaatschap van de Europese Unie: Polen, Hongarije, Tsjechië en Slowakije, de drie Baltische republieken Letland, Estland en Litouwen, Roemenië en Bulgarije en tot slot de ex-Joegoslavische republiek Slovenië. Deze landen zijn overigens nu reeds via de gestructureerde dialoog betrokken bij de werking van de Europese Unie.

De toekomstige uitbreiding van de Unie tot meer dan 25 landen is een cruciale factor in de discussie over de Verdragsherziening. Voor de lidstaten die de Europese Unie zien als een los verband van Staten binnen een vrijhandelszone, moet er niets veranderen aan de instituties en procedures. Maar voor lidstaten die dromen van een Europese Unie met een hoge politieke besluitvormingscapaciteit is een fundamentele hervorming van de institutionele werking van de Unie een noodzakelijke voorafgaande voorwaarde. Jammer genoeg delen niet alle lidstaten deze pro-Europese overtuiging.

De moeizame start van de IGC

De Europese Top van Turijn heeft op 29 maart het mandaat van de IGC omschreven op drie assen¹.

Onder het thema *Een Unie die dichter bij haar burgers staat* komen de belangrijkste lacunes in het Europese bevoegdheidspakket aan bod: werk en sociale zekerheid, sociale en economische grondrechten en fundamentele vrijheden, binnenlands en justitiebeleid, milieu- en consumentenbeleid, de openbare dienstverlening. In het hoofdstuk *De instellingen in een meer democratische en doeltreffende Unie* worden de

institutionele problemen, de beslissingsprocedure, de rol van de verschillende Europese instellingen en van de nationale Parlementen aangepakt.

Onder de **hoofding** *Uitbreiding van de mogelijkheden voor extern optreden van de Unie* tenslotte zal de IGC het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid behandelen.

De voorbereiding en de start van de conferentie bewijzen meteen dat de Verdragsherziening geen eenvoudige operatie wordt.

Het rapport van de zogenaamde reflectiegroep Westendorp, de vertegenwoordigers van de ministers van buitenlandse zaken, die de opdracht meekregen om de IGC voor te bereiden, laat vele vragen onbeantwoord. De groep pleit voor meer aandacht voor het Europese burgerschap, voor een communautair werkgelegenheids- en sociaal beleid. Men breekt een lans voor een Europees "binnenlands" beleid. De Unie moet gezamenlijk optreden inzake buitenlands beleid en veiligheid.

Maar wat dit alles concreet inhoudt en hoe zulks kan georganiseerd worden, is allesbehalve duidelijk. Elk land formuleert voorbehoud bij deze of gene optie. Bovendien blijkt uit het rapport duidelijk dat Groot-Brittannië zijn reputatie van enige dwarsligger opnieuw alle eer aandoet.

Over het verloop van de onderhandelingen valt voorlopig nog weinig nieuws te melden. De grote onderlinge verdeeldheid blijkt alvast uit het feit dat men in een eerste ronde het werk van de zogenoemde reflectiegroep overdoet. Er wordt gestart aan de hand van 25 thematische fiches van het Italiaans voorzitterschap, waarin alle mogelijke scenario's zijn opgenomen.

Dat het debat over de Verdragsherziening het gemakkelijkst op gang kwam in de Europese instellingen zelf, zal wel niet verwonderen. Het Europese Parlement stemde in mei 1995 reeds over het verslag Martin/Bourlanges, dat de krachtlijnen van de herziening aangeeft. In maart 1996 sprak het zich duidelijker uit in het rapport Dury/May-Weggen n.a.v. de oriëntaties die de Westendorp-groep had aangegeven voor het Intergouvernementeel debat.

Maar sommige Europese regeringsleiders

wensen duidelijk geen lastige pottenkijkers. Het Europese Parlement staat aan de zijlijn bij de ganse procedure. Het Verdrag voorziet immers alleen maar het "groen licht" van het Europese Parlement voor de start van de conferentie. Alhoewel twee Parlementsleden, de Franse socialiste Elisabeth Guigou en de Duitse christen-democraat Brok, actief betrokken waren bij de voorbereiding van de conferentie, werd het enige democratisch verkozen orgaan in de Unie bij de eigenlijke onderhandelingen zo goed als uitgerangeerd.

De Voorzitter van het Parlement, de Duitse socialist Klaus Hänsch, mocht bij de start van de Europese Raad van Turijn mee aan de tafel zitten. Ook de ministervergaderingen over de IGC zullen worden voorafgegaan door een gedachtenwisseling met de Voorzitter van het Parlement en met de twee Europarlementsleden, die deel uitmaakten van de reflectie-groep Westendorp. Eenmaal per maand en telkens als de vertegenwoordigers van de ministers het nodig achten, wordt een vergadering belegd met de vertegenwoordigers van het Europese Parlement.

Veel is er niet veranderd sinds de vorige Verdragsherziening. Precies op een moment dat men de mond vol heeft over openheid, transparantie en betrokkenheid van de kiezers bij het Europese besluitvormingsproces, is de rol van het Europese Parlement bij de IGC er zelfs op achteruitgegaan. Het is zelfs allerminst duidelijk of het Europese Parlement zijn mening mag geven over het resultaat van de onderhandeling. Aan de rechtstreeks verkozen volksvertegenwoordiging op Europees vlak worden dus de rechten ontzegd die de nationale en regionale Parlementen wel verworven hebben.

Dit maakt nogmaals duidelijk dat de discussie vanuit een nationaal perspectief zal gevoerd worden en niet vanuit een Europees perspectief. Want na de kater van Maastricht zijn er nog meer barsten in het Europese front gekomen.

Breuklijnen in het Europese debat

In feite zijn de zopas begonnen onderhandelingen niets anders dan een herkansingsronde van de

onderhandelingen over het Verdrag van Maastricht. Nu moet de *contentieux* worden aangepakt op die domeinen waarop men in Maastricht moest vaststellen dat de opvattingen en meningen te ver uit elkaar lagen. Vraag is of de kaarten nu zoveel beter liggen.

De eerste breuklijn in de visies van de regeringen op het Europese project ligt in de keuze tussen het veilig stellen van de nationale autonomie versus een politieke schaalvergroting. Aan de pro-Europese gevoelens van België zal wel geen kat twijfelen. Ook Duitsland, onze Benelux-partners, Italië, Spanje en Ierland doen hun best in het Europese koor. De Britten en de Fransen daarentegen, lijken erg bevreesd voor het verlies aan nationale identiteit. Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn dan ook twee landen met een erg prestigieus verleden. Het is ook in deze landen dat de nationale Parlementen het meest gekant zijn tegen overdracht van bevoegdheden naar het niveau van de Europese Unie. De Europese Unie wordt vaak aanzien als een koekoeksjong dat de nationale autonomie uitholt en de democratie aantast.

De Franse en de Britse regeringen komen met voorstellen om de Raad, de emanatie van de macht van de lidstaten, te versterken ten koste van de Commissie, die uitdrukking moet geven aan het gemeenschappelijk belang. Ook al zijn de Franse voorstellen tot oprichting van een Parlement van de nationale Parlementen van de baan, toch blijven er genoeg voorstellen circuleren die de rol en de democratische legitimiteit van het Europees Parlement willen terugschroeven. De oprichting van een instelling ter staving van de subsidiariteit of de institutionalisering van de rol van de COSAC, de vergadering van de in Europa gespecialiseerde commissies van de nationale Parlementen, zijn daarvan het meest besproken.

Het is een feit dat de werking van de Europese Unie op dit ogenblik aan veel democratische tekortkomingen lijdt: gebrek aan democratische legitimiteit voor de verkozen volksvertegenwoordiging, gebrek aan politieke comptabiliteit voor de Europese Commissie, te

veel aan ongecontroleerde macht bij de Raad en de Europese Raad. Het is echter evenzeer een feit dat de Europese Unie niet kan terugkeren op de reeds ingeslagen weg. Een efficiënt antwoord op de problemen waarmee onze samenlevingen geconfronteerd worden, veronderstelt een overdracht van nationale bevoegdheden naar het Europees niveau. Maar dat veronderstelt tegelijkertijd dat de Europese besluitvorming minstens even efficiënt en democratisch wordt uitgebouwd als dat op nationaal vlak het geval is.

Een tweede breuklijn gaat over de beschikbare middelen. Wie spreekt over een politieke Unie, moet durven spreken over de middelen om dit beleid mogelijk te maken. De financiering van de Unie staat formeel niet op de agenda van de Intergouvernementele Conferentie, maar zij is in de hoofden van de onderhandelaars wel degelijk aanwezig.

Dat het Europese financiële systeem in vraag wordt gesteld is meer dan eens gebleken. Fraude en verspilling van Europese geldmiddelen, gebrek aan financiële controlemechanismen en sancties doen het imago van het Europese huishouden inderdaad geen deugd. Maar de crisis is er toch vooral één van financiële solidariteit.

Reeds bij de onderhandelingen over de Economische en Monetaire Unie in het kader van het Verdrag van Maastricht, stonden de "arme landen" tegenover de "rijken". Het cohesiefonds was toen de pasmunt om de strenge Maastricht-normen door de minder gefortuneerde landen, zoals Spanje, Portugal, Griekenland en Ierland, te doen goedkeuren.

Ook bij de andere structuurfondsen, samen goed voor een kwart van de Europese begroting, blijkt het hemd nader dan de rok en worden misbruiken gretig aangegrepen om de solidariteitsmechanismen met de zwakkere broertjes in vraag te stellen. Het feit dat ook de rijkere lidstaten in eigen budgetten moeten snoeien om de convergentienormen te halen is hieraan uiteraard niet vreemd.

Er komt ook veel verzet tegen Europese financieringsvoorstellen die de werkgelegenheids crisis kunnen helpen oplossen.

Dat blijkt uit de niet-uitvoering van het Delors' Witboek over groei, competitiviteit en werkgelegenheid. Een belangrijke hefboom van dat beleid is de stimulering van Europese investeringen op het vlak van de transeuropese netwerken, het milieubeleid, de communicatie-infrastructuur, KMO's en initiatieven in nieuwe sectoren via de Europese begroting, het Europees Investeringsfonds, de Europese Investeringsbank en Europese leningen. Niet alleen de Britse regering, maar ook de Duitse en de Nederlandse regering stonden vooraan in het verzet tegen deze neo-keynesiaanse maatregelen. Officieel werd de Nederlandse en Duitse kritiek verantwoord door de vrees om de (quasi afwezige) inflatie opnieuw aan te wakkeren, toch blijkt de weigering terug te voeren tot verzet tegen nog meer transferten naar minder rijke regio's en landen.

Dit bleek ook uit de discussie over de recente voorstellen van Commissie-voorzitter Santer. In het kader van zijn "Vertrouwenspact", stelt de Commissie voor om een gedeelte van de overschotten op de landbouwbegroting aan te wenden voor de financiering van de transeuropese netwerken, onderzoeks- en ontwikkelingsbeleid en KMO-beleid. De netto-betalende landen stelden hun veto tegen deze voorstellen; zij eisen terugbetaling van de overschotten op de landbouwbegroting.

Bij de totstandkoming van de Economische en Monetaire Unie dringen zich nochtans nieuwe financiële transfertmechanismen op. Binnen de EMU zullen de lidstaten een streng begrotingsbeleid moeten handhaven. Economische schokken zullen niet langer kunnen opgevangen worden door devaluaties. Het spreekt dan vanzelf dat de Europese Unie niet alleen een systeem zal moeten ontwikkelen om economische schokken in de gehele Unie op te vangen, maar bovendien een financiële buffer zal moeten instellen die economische ongelukken in sommige lidstaten moet helpen oplossen. Bovendien is het nu al duidelijk dat een EMU zonder ruimere bevoegdheden inzake sociale zekerheid en fiscaliteit quasi ondenkbaar en in elk geval sociaal onwenselijk is. De vraag is of de rijkere landen daar oren naar hebben.

Een derde breuklijn tekent zich af in de discussie over de plaats die het sociaal beleid en de werkgelegenheid in het Verdrag moeten krijgen. In essentie is de discussie terug te voeren op de maakbaarheid van de samenleving en de rol die de overheid en het sociaal overleg moeten kunnen spelen in de totstandkoming van het sociaal-economisch beleid. Deze tegenstelling is nu al merkbaar in de discussies over de te voeren strategie tegenover de huidige sociale crisis.

Voorals de conservatieve Britse regering neemt hier, net zoals in het verleden, het voortouw. De discussie zal gaan over de vraag of de Unie dezelfde bevoegdheden krijgt over het sociaal beleid en het werkgelegenheidsbeleid als op de andere domeinen met betrekking tot de eenheidsmarkt. De discussie zal ook gaan over de inhoud van dit beleid en over de toekomstige rol van de Europese sociale dialoog. Aangezien de toekomst van het Europese sociaal model ongetwijfeld de belangrijkste inzet van de Verdragsherziening zou moeten worden, wil ik hieronder iets langer bij dit thema stilstaan.

Een Europees sociaal model

De sociale crisis laat zich overal in de Europese Unie keihard gevoelen. De lidstaten kraken onder de hoge werkloosheid; de verzorgingsstaat kampt overal met financiële en legitimiteitsproblemen en sociale uitsluiting wordt een groeiend probleem.

De individuele lidstaten zijn niet meer in staat om aan deze crisis het hoofd te bieden. De internationalisering van de economie, van de communicatie en van het kapitaalverkeer maakt dat bedrijven en kapitaalgroepen amper nog te vatten zijn door nationaal geldende afspraken en wetgeving. In 1973 konden 7.000 ondernemingen zich "multinationale onderneming" noemen, in 1995 zijn er dat 37.000. Loonkosten, productiviteit, toegang tot afzetmarkten, infrastructuur- en communicatiemogelijkheden, beschikbaarheid van voldoende en geschoolde arbeidskrachten en fiscaliteit zijn evenveel factoren die bepalen hoe, waar en wanneer bedrijven en kapitaalbezitters hun investeringen doen. Niet zelden vormen de sociale

zekerheidssystemen, de belastingsstelsels, de arbeids- en milieuwetgevingen de inzet van een verwoede onderlinge concurrentiestrijd tussen lidstaten om zoveel mogelijk investeringen en arbeidsplaatsen aan te trekken. Dat dit tot afbouw van sociale rechten en van herverdelingsmechanismen kan leiden, bleek onlangs nog naar aanleiding van de recente problemen bij Dredging International en bij de uitvlaggingsvoorstellen voor het boordpersoneel bij Sabena.

De groeiende internationalisering van het kapitaalverkeer maakt nationale overheden in toenemende mate machteloos in het beheersen van kapitaalstromen. Vandaag betekent het zakencijfer van 20 grote bedrijven méér dan het BBP van de VS. 3.800 miljard dollar was in 1991 de stock van de buitenlandse aandelen van de Amerikaanse, Japanse en Europese institutionele beleggers; dat is tweederde van het BBP van de VS of gelijk aan de som van het BBP van Duitsland, Frankrijk, Spanje en Portugal.

Een andere reden waarom de afzonderlijke staten niet meer bij machte zijn om de sociale crisis het hoofd te bieden is de overheidsschuld in bijna alle lidstaten van de Europese Unie. Er is een duidelijke samenhang met de bovenstaande redenen. De doorgedreven fiscale concurrentie tussen lidstaten maakt dat bedrijven en kapitaalbezitters zo veel mogelijk worden ontzien. Volgens een studie van de Europese Commissie² daalde de fiscale druk op vennootschappen en kapitalen tussen 1980 en 1993 met 10 %. In diezelfde periode zijn de lasten op lonen met 20 % gestegen. Deze evolutie maakt arbeid niet alleen steeds duurder en de verleiding tot automatisering of delocalisatie groter, maar toont ook aan dat de sanering van de overheidsfinanciën voor een averechtse inkomensherverdeling zorgt. Besparingen in het kader van de Maastricht-normen leiden bovendien tot toenemende desinvestering vanwege de overheid op een moment dat bijkomende zuurstof door publieke investeringen in infrastructuur, onderwijs, onderzoek en ontwikkeling broodnodig is voor het aanzwengelen van de economische groei.

Zonder EMU dreigt het voortbestaan van de interne markt en elke verdere politieke integratie van de Europese Unie onzeker te worden.

Maar het is overduidelijk dat het saneren van de overheidsfinanciën van de lidstaten slechts op een sociaal verantwoorde manier kan gebeuren mits Europese hulp: d.m.v. een communautair fiscaal beleid dat - op basis van meerderheidsbeslissingen in de Raad - belastingen op inkomens uit vermogen en op vennootschappen harmoniseert en fiscale maatregelen m.b.t. het leefmilieu treft; d.m.v. een communautaire politiek die de relance kan aantrekken via maatschappelijk nuttige en ecologisch verantwoorde investeringen.

De Intergouvernementele Conferentie moet van de Europese Unie een politieke unie maken. Dit betekent in de eerste plaats dat zij in staat gesteld wordt een sociaal beleid uit te tekenen én door te voeren. Het betekent in de tweede plaats dat zij een kader moet bieden voor de herverdelingsmechanismen waarbij opbrengsten van de economie worden overgeheveld naar sociale prioriteiten ten dienste van het gemeenschappelijk belang. Deze politieke schaalvergroting moet rekening houden met de democratische spelregels: het recht van de verkozen vertegenwoordigers van het volk om het beleid mee te bepalen, het respect voor het sociaal overlegmodel, de betrokkenheid van sociale organisaties bij het uitstippelen van dit beleid.

Voor de realisatie van een Europese Sociale Unie dringen zich een aantal Verdragswijzigingen op. De krachtlijnen vindt men, met enkele nuanceverschillen terug in de adviezen die het Europese Parlement, de Commissie, maar ook de Belgische regering en het Parlement aan de onderhandelaars hebben gegeven.

Ten eerste moet het onderhandelingsmandaat van de IGC prioritair georiënteerd worden naar het sociale domein en naar werkgelegenheid. Wat sinds de Top van Edinburgh bij elke nieuwe Europese Top wordt herhaald, namelijk dat werkgelegenheid de prioriteit is van de Unie, moet worden gebetonneerd in het Verdrag. Het

werkgelegenheidsbeleid is bij uitstek een domein van gedeelde verantwoordelijkheid tussen de Unie, de lidstaten, de regionale en lokale overheden en de sociale gesprekspartners. Het feit dat de werkloosheid kolossale proporties aanneemt in alle landen van de Unie en nationale remedies alleen niet efficiënt blijken, moet de lidstaten doen inzien dat werkgelegenheidsbeleid deel uitmaakt van het "gemeenschappelijk belang". Het werkgelegenheidsbeleid moet dan ook als communautaire doelstelling worden opgenomen in artikel 3 van het Verdrag. In een afzonderlijk hoofdstuk "Werkgelegenheidsbeleid" moeten doelstellingen, criteria, toezichtsprocedures en mogelijkheid tot formuleren van aanbevelingen aan de lidstaten duidelijk en dwingend worden vastgelegd, net zoals dat in het Verdrag van Maastricht gebeurde t.a.v. het economische en monetaire beleid. De Raad van Sociale Zaken moet een even zware stempel op het Europese economische beleid kunnen drukken als de Ecofin-Raad. Een werkgelegenheidscomité met gelijkaardige bevoegdheden als het monetair comité, moet het werkgelegenheidsbeleid begeleiden en adviseren. Het Europese werkgelegenheidsbeleid moet bovendien gedragen worden door een versterkte sociale dialoog.

Ten tweede moet het (verbeterde) sociale protocol in het Verdrag worden opgenomen en daardoor voor alle lidstaten gelden. De ondermijnende opt-out inzake sociaal beleid die het Verenigd Koninkrijk reeds inroept sinds het Europese Sociaal Handvest moet ongedaan gemaakt worden. Afschaffing van de verlamrende unanimiteitsregel in de Ministerraad, codecisie-procedure voor het Europese Parlement, een versterkte rol van de Europese sociale partners, een duidelijke kalender voor sociale wetgeving moeten de realisatie van een Sociale Unie bespoedigen.

Ten derde moet de veralgemening van de meerderheidsbeslissingen en de codecisie-procedures leiden tot harmonisatie inzake fiscaliteit en sociale zekerheid.

Ten vierde moeten fundamentele sociale rechten uitdrukkelijk opgenomen worden in het verdrag zodat het Europees burgerschap een concrete inhoud krijgt. Gelijke rechten voor mannen en vrouwen, een algemeen discriminatieverbod op basis van geslacht, ras, leeftijd, godsdienst, handicap, nationaliteit of seksuele geaardheid staan alvast bovenaan de lijst.

Door de Europese Commissie werd in oktober 1995 een 'comité van wijzen' opgericht met de opdracht na te gaan hoe de Europese Unie een sociale Unie kan worden. Het rapport³ dat dit comité heeft afgeleverd geeft een erg creatieve benadering van het toekomstig sociaal beleid in Europa. Het is een frisse denkpiste en een welkome aanvulling op de reeds geleverde Europese voorstellen.

Het rapport pleit voor de totstandkoming van een "Europese Sociale Unie", in twee fasen. In eerste fase moet tijdens de IGC van 1996 een basis van burgerlijke rechten en sociale grondrechten in het Verdrag worden opgenomen en moeten alle bepalingen aangaande het sociale beleid gegroepeerd worden in één hoofdstuk van het Verdrag. Het comité der wijzen stelt dat de Europese Unie ook een communautaire bevoegdheid moet krijgen voor werkgelegenheid. In een tweede fase moet op initiatief van het Europees Parlement een breed democratisch proces op gang gebracht worden om te komen tot een gezamenlijke uitwerking, op Europees niveau, van een volledige lijst van burgerlijke en sociale rechten en plichten. Dit proces moet plaatsvinden in samenwerking met de nationale Parlementen en de sociale gesprekspartners, maar ook de NGO's van het "maatschappelijk middenveld" moeten eraan kunnen deelnemen. Dit proces zou binnen vijf jaar moeten uitmonden in een nieuwe regeringsconferentie.

Het debat democratiseren

Deze Intergouvernementele Conferentie zou een belangrijke mijlpaal moeten worden in de geschiedenis van Europa. De structuren en de opdrachten van de Unie moeten worden herkend, voordat nieuwe leden bij de Europese

club aansluiten. Vooral de sociale agenda moet een essentieel onderdeel worden van de lopende onderhandelingen.

De meningsverschillen tijdens de voorbereidende besprekingen en de moeizame start van de officiële onderhandelingen tonen nu al aan dat dit geen sinecure wordt. De lidstaten hebben immers erg uiteenlopende standpunten over de rol van de Europese Unie. De IGC dreigt dan ook een schaakspel te worden waarbij de lidstaten trachten hun nationale posities en prioriteiten te verdedigen.

Zolang de lidstaten de basisfilosofie onderschreven van de Europese integratie, zou men meningsverschillen kunnen aanzien als een verrijking, eerder dan als een bedreiging van de Unie. Maar het is duidelijk dat de verschillende standpunten van vandaag het Europese project zelf in vraag stellen. Eigenlijk is de coherentie in de Unie al zoek geraakt sinds Groot-Brittannië is toegetreden. Voor sociale materies is dit overduidelijk. Het Verenigd Koninkrijk weigerde niet alleen het Sociaal Charter van de Europese Gemeenschap te ondertekenen, het desolidariseerde zich definitief van de sociale doelstellingen van de Unie in Maastricht. Ook m.b.t. de muntunie hebben de Britten een opt-out bedongen, en communautair beleid op het vlak van politie- en justitiebeleid en buitenlands en veiligheidsbeleid ziet de conservatieve regering al evenmin zitten.

In "Verbreiding zonder verdieping" ziet dit Verenigd Koninkrijk dan ook een gedroomde kans om de banden binnen de Unie te lossen. Andere landen hebben integendeel al laten weten dat ze niet zullen dulden dat een lidstaat door zijn veto de pogingen van de meer Europees gezinden om de samenwerking te versterken en de Europese integratie te verdiepen, kan blokkeren.

Voor een Verdragswijziging is hoe dan ook een unanieme beslissing van de 15 nodig. Met de Tories aan de tafel is dit ondenkbaar. Dat betekent alvast dat moet gewacht worden op een verkiezingsoverwinning van Labour opdat de Verdragsherziening kan lukken. Zelfs dan nog is het dringend nodig om nieuwe bondgenoten te zoeken die druk op de ketel kunnen zetten voor

meer politieke diepgang van de Europese Unie.

Daarom moet het debat hoogdringend gedemocratiseerd worden. De Europese progressieve partijen, de vakbeweging, de milieubeweging, de organisaties van het "maatschappelijk middenveld" moeten hierbij betrokken worden. Niet dat dit zo'n eenvoudige opdracht is. Er bestaan momenteel nauwelijks hechte Europese politieke partijen. Nationale politieke families overleggen wel met elkaar, maar zelden overstijgen hun discussies hun nationale belangen. De progressieve politieke fracties in het Europese Parlement en de secretariaten van de prille Europese partijstructuren zullen dan ook hard aan de kar moeten duwen om hun werking te dynamiseren.

Ook voor de vakbeweging is Europees denken en handelen nog vaak geen evidentie. Het Europees vakverbond mobiliseerde wel voor de start van de IGC, maar vele vakbondsmilitanten weten amper dat de Conferentie plaatsvindt, laat staan wat het doel ervan is.

De milieubeweging, de derde en vierde wereldbeweging, de organisaties van vrouwen, migranten, senioren, gehandicapten, kortweg het zgn. maatschappelijk middenveld, is zich de voorbije jaren steeds meer op Europese leest gaan schoeien. Hun Europese federaties zijn echter erg sterk op lobbywerk t.a.v. de Europese instellingen gericht. Om een echte Europese dynamiek op gang te brengen, zou nu ook de omgekeerde weg moeten bewandeld worden: de basisorganisaties en hun leden in de verschillende landen mobiliseren voor Europese eisen.

Toch komt het publieke debat schuchter op gang. De hoorzittingen van het Europese Parlement over de komende IGC kregen respons van niet minder dan 600 organisaties. Er rest nog enkele maanden om van dit beginnende debat een Europese beweging te maken rond concrete eisen voor de IGC.

Uiteraard denkt (en spreekt) niemand bij het begin van deze belangrijke conferentie graag over het risico op een mislukking. Toch kan men beter met deze mogelijkheid rekening houden, al was het maar om een stok achter de deur te houden voor hardleerse

onderhandelaars. Wanneer de lidstaten er niet zouden in slagen een consensus te bereiken over de noodzakelijke Verdragswijzigingen, kan alleen een crisisscenario nog vermijden dat de Europese Unie een lege doos wordt. Een scenario waarbij de lidstaten die bereid zijn een nieuwe dynamiek te geven aan een politieke en sociale Unie een nieuw Verdrag zouden ondertekenen, zonder de onwilligen. Maar laat ons vooralsnog duimen voor een goede afloop en de Europese mobilisatie organiseren.

Noten

¹ *Conclusies van het Voorzitterschap. Europese Raad van Turijn, 29 maart 1996.*

² *Zie ook het werkdocument van commissaris Monti over de fiscaliteit. Dit document werd als werkdocument voorgesteld op de informele Raad Ecofin van 12 en 13 april 1996. Het pleit voor een Europese fiscale harmonisatie-politiek.*

³ *'Het Europa van de burgerlijke en sociale rechten', rapport van het comité van wijzen, Brussel, februari 1996. Comité opgericht in de schoot van de Europese Commissie. Voorzitter: Maria de Lourdes Pintasilgo, rapporteur: Jean Baptiste de Foucauld.*